

LBRIS

We know
books

SFÂNTUL GRIGORIE THEOLOGUL
ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

OPERE
VI

ΕΡΓΑ
ΣΤ'

Cuvinte Encomiastice
Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί

Introducere, traducere și note de
Adrian Tănăsescu, Cristina Rogobete, Cornel Coman

Coordonator: Cristian Chivu

Editura Gândul Aprins 2020

Cuprins

Abrevieri	5
Înainte-cuvântare	7
Notă asupra volumului	19
Cuvântul 7: La Chesarie, fratele său.....	21
Cuvântul 8: La sora sa, Gorgonía.....	79
Cuvântul 15: La Macavei.....	125
Cuvântul 18: Epitaf, la tatăl său	159
Cuvântul 21: La Athanasie, episcopul Alexandriei	247
Cuvântul 24: La Chiprian.....	323
Cuvântul 43: La marele Vasilie.....	361

LBRIS

We know
books

Cuvântul 7

La Chesarie, fratele său

Introducere

Unul dintre cele trei elogi funebre dedicate de Grigorie membrilor familiei sale, *Cuvântul 7* a fost ținut la Nazianz, cu prilejul înmormântării lui Chesarie, fratele său mai tânăr (știm că aceasta s-a întâmplat nu cu mult timp după cutremurul descris în discurs, care a avut loc pe data de 11 octombrie 368). Ca tip de discurs funebru se încadrează în categoria de ἐπιτάφιος λόγος, spre deosebire de μονωδία (în care – diferența principală, pe lângă altele mai puțin importante – elogiul servește ca pretext pentru θρηνοσ, pentru tânguire, cu care se împletește într-o alternanță care pornește de la jalea prezentului, se întoarce în trecut pentru a face elogiul celui plecat dintre cei vii și apoi revine pentru a jeli din nou – de această dată năruirea nădejdlor pentru viitor) și de παραμυθητικός λόγος, cuvântul de consolare (mai apropiat structural, dar caracterizat de aceeași alternanță prezent-trecut-viitor între tânguire și elogi ca monodia). Structura discursului urmează, cum era de așteptat, schema de „locuri (comune)” (τόποι, în latină *loci communes*)¹ proprie genului encomiastic și în mod specific unui ἐπιτάφιος λόγος – bineînțeles, cu anumite modificări ce țin de libertatea creatoare a autorului. După partea introductivă (προοίμιον), reprezentată de primul capitol, intrăm pe terenul structurat de τόποι, în secvența următoare²:

¹ Nicidecum în sensul în care este de obicei înțeleasă expresia „loc comun” în zilele noastre, ci, după cum spune Laurent Pernot, „o listă de *topoi* reprezintă o matrice analitică ce permite explorarea unui subiect din toate unghiurile”. Pentru o analiză amănunțită a acestui element esențial în retorica antichității clasice v. cap. 2, intitulat *The Grammar of Praise*, al lucrării lui Laurent Pernot *Epidictic Rhetoric: Questioning the Stakes of Ancient Praise*, Austin: University of Texas Press, 2015, și monografia aceluiași autor apărută sub titlul *Rhétorique de l'éloge dans le monde gréco-romain*, Paris: Institut D'Études Augustiniennes, 1993, vol. 1, pp. 134-178.

² V. și introducerea lui Fernand Boulenger la textul grec al *Cuvintelor 7 și 43*, editat de el în *Discours funèbres en l'honneur de son frère Césaire et de Basile de Césarée*, Paris: Alphonse Picard et Fils, 1908.

1. „Neamul” (γένος), punctul de început al oricărui elogiu – capitolele 2-4. Aici, Grigorie lasă deoparte alte puncte ce țin de acest τόπος (cum ar fi cetatea sau ținutul de baștină) pentru a se concentra asupra părinților (strămoșii apărând numai la nivel generic și aluziv) și a bunei lor cinstiri.

2. „Firea” (φύσις), altfel spus înzestrarea firească, apare în capitolul 5, dar numai pentru a se sublinia virtutea moștenită de la părinți, lăsându-se răspicat deoparte cele ce țin de trup.

3. „Creșterea” (τροφή sau ἀνατροφή, care privește copilul mic, „cei șapte ani de acasă”) și „educația” (παιδεία, însușirea culturii eline – liantul spiritual al elitelor vremii) ocupă capitolele 6-7.

4. „Îndeletnicirilor” tinereții (ἐπιτηδεύματα) și „faptelor” vârstei mature (πράξεις) – roade ale înzestrării firești cultivate prin παιδεία – le revine, precum era de așteptat, cea mai mare parte a discursului: capitolele 8-14.

5. Partea privitoare la moarte și îngropare (capitolul 15) reprezintă un element ce aparține mai degrabă monodiei; la fel ca „interpelarea” celui răposat (προσφώνησις), căreia îi aparțin capitolele 16-17, ea aduce compoziției o mare forță emoțională.

6. „Comparația deplină”¹ (ή τελειοτάτη σύγκρισις), componentă standard a ἐπιτάφιος λόγος, este practic absentă; în schimb, avem „consolarea” (παραμυθία) – element prezent (nimic de mirare aici) și în παραμυθητικός λόγος. Alături de „sfătuire” (συμβουλή), împreună cu care ocupă capitolele 18-23, ea reprezintă nu numai un exemplu de virtuozitate stilistică, ci și partea cea mai densă a lucrării, în care Grigorie își arată geniul și însuflarea. Din aceasta ținem să subliniem pasajul cu care se încheie capitolul 23, pasaj de o rară elevație și consistență teologică.

7. Cuvântul se încheie, după schema tradițională a acestui tip de discurs, cu „epilogul” (ἐπίλογος) și „urarea/ruga” (εὐχή).

¹ Numită astfel din unghiul faptului că, spre deosebire de comparațiile parțiale, dintr-un singur unghi, care se fac de-a lungul elogiului, această comparație trebuie să fie una globală, cât mai cuprinzătoare.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΝ
ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Cuvântul 7

Al lui Grigorie Theologul
La Chesarie, fratele său,
[cuvânt] epitaf¹

Α'. Οἴεσθέ με ἴσως, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, θρήνους ἐπιβαλοῦντα τῶ ἀπελθόντι καὶ ὀδυρμούς, ὑποδέχεσθαι προθύμως τὸν λόγον, ἢ μακροὺς ἀποτενοῦντα καὶ κομψοὺς λόγους, οἷς οἱ πολλοὶ χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν ὡς συμπενθήσοντες καὶ συνθρηνήσοντες παρεσκεύασθε, ἴν' ἐν τῷ ἐμῷ πάθει τὰ οἰκεῖα δακρύσητε, ὅσοις τι τοιοῦτόν ἐστι, καὶ σοφίσησθε τὸ ἀλγοῦν ἐν φιλικοῖς πάθεσιν, οἱ δὲ ὡς τὴν ἀκοὴν ἐστίασοντες, καὶ ἡδίους ἐσόμενοι· χρῆναι γὰρ ἡμᾶς ἐπίδειξις ποιήσασθαι καὶ τὴν συμφορὰν, οἷά ποτε ἦν τὰ ἡμέτερα, ἡνίκα τᾶλλα ἡμεν ἰκανῶς περιττοὶ καὶ τῆς ὕλης, καὶ τὰ περὶ λόγους φιλότιμοι, πρὶν ἀναβλέψαι πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ ἀνωτάτω, καὶ πάντα δόντες Θεῷ παρ' οὗ τὰ πάντα, Θεὸν ἀντὶ πάντων λαβεῖν. Μηδαμῶς, μὴ τοῦτο περὶ ἡμῶν ὑπολάβητε, εἴ τι ὑπολαμβάνειν βούλεσθε δεξιόν.

1. Socotiți, poate, o, prieteni și frați și părinți (dulce lucru, dulce și numire²), că am de gând să purced cu osârdie a cuvânta acoperindu-l cu plângeri și cu tânguiri pe cel plecat ori să întind cuvinte lungi și meșteșugite, de care se bucură cei mulți; și unii v-ați pregătit a împreună-jeli și împreună-plânge, ca în patima mea pe ale voastre să [le] plângeți (câți aveți așa ceva³) și să vă amăgiți durerea în patimi de prieteni⁴, iar alții – a vă ospăta auzul și mai mult a vă îndulci, pe temeii că ar trebui să ne facem și din nenorocire prilej de [retorică] demonstrație⁵, precum obișnuiam odinioară – când eram, de altfel, și destul de prisositori în ale materiei⁶, și în cele privitoare la cuvinte iubitori-de-cinstiri⁷ –, înainte de a ne fi ridicat privirea spre adevăratul Cuvânt – și preaînalt⁸ – și, toate dându-le lui Dumnezeu, de la Care sînt toate⁹, pe Dumnezeu în loc de toate a-L fi luat. Nicidecum – să nu socotiți despre noi aceasta (dacă voiți a socoti ceva

¹ În manuscrise este prezentă o varietate de titluri, acesta fiind cel care predomină.

² Perechea conceptuală „lucru/realitate” și „numire” este una fundamentală în gândirea elină. Unii vor să vadă în ea o invenție platonice.

³ Asemenea pătimire.

⁴ Împărțind suferințele prietenilor, a uita măcar întrucâtva de durerea proprie.

⁵ Termenul „demonstrație” nu este folosit aici din perspectiva clasificării de gen, ci în sensul său fundamental de etalare a cunoștințelor, talentului și abilităților retorice; caracteristică pentru ἐπίδειξις este lipsa finalității practice juridice sau politice.

⁶ Exprimare ambiguă asupra căreia părerile traducătorilor sînt foarte împărțite; noi considerăm că în contextul dat – și în cel mai larg al operei lui Grigorie – înțelesul cel mai probabil este acela de „prisositori în griji/îndeletniciri

legate de materie”, „interesată excesiv de cele pământești” (în *Cuvântul 31*, 21, avem aceeași combinație depreciativă: περιττοί... φιλοτιμότεροι). De remarcat faptul că într-o omilie a lui Calist Anghelicudis (*Cuvântul 5*, *Despre sfântul Duh*, 4.25, în „Kallistos Angelicoudès: Quatre traités hésychastes inédits”, *Θεολογία* 68, 1997) apare sintagma πᾶν ὁ περιττὸν καὶ τῆς ὕλης, care înseamnă „tot ce este de prisos și al materiei”.

⁷ Este vorba de ambiția de a fi onorat pentru abilitatea retorică.

⁸ Un exemplu de hyperbat, procedeu stilistic folosit în mod frecvent de Grigorie.

⁹ V. *I Corintheni* 8, 6.

Οὔτε γὰρ θρηνήσομεν τὸν ἀπελθόντα πλέον ἢ καλῶς ἔχει, οἱ γε μηδὲ τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα ἀποδεχόμεθα, οὔτε ἐπαινεσόμεθα πέρα τοῦ μέτρου· καίτοι γε δῶρον φίλον καὶ οἰκειότατον, εἶπερ τι ἄλλο, τῷ λογίῳ λόγος, καὶ τῷ διαφερόντως ἀγαπήσαντι τοὺς ἐμοὺς λόγους ἢ εὐφημία· καὶ οὐ δῶρον μόνον, ἀλλὰ καὶ χρέος ἀπάντων χρεῶν δικαιοτάτον· ἀλλ' ὅσον ἀφοσιώσασθαι τὸν περὶ ταῦτα νόμον, καὶ δακρῦσαντες καὶ θαυμάσαντες (οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας· Μνήμη τε γὰρ δικαίων μετ' ἐγκωμίων· καί· Ἐπὶ νεκρῷ, φησί, κατάγαγε δάκρυα, καὶ ὡς δεινὰ πάσχων ἔναρξαι θρήνου· ἴσον ἀναλγησίας χωρίζων ἡμᾶς καὶ ἀμετρίας)· τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη, τῆς τε ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν ἐπιδειξομεν, καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀξιώματος ὑπομνήσομεν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τοῖς ἀλγοῦσι παράκλησιν ἐπιθήσομεν, καὶ μεταθήσομεν τὴν λύπην ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ πνευματικὰ καὶ αἰδία.

B'. Καισαρίῳ πατέρες μὲν, ἴν' ἐντεῦθεν ἄρξωμαι ὅθεν ἡμῖν προεπιδέστατον, οὐς πάντες γινώσκετε, καὶ ὧν τὴν ἀρετὴν καὶ ὁρῶντες καὶ ἀκούοντες ζηλοῦτέ τε καὶ θαυμάζετε, καὶ διηγείσθε τοῖς ἀγνοοῦσιν, εἶπερ τινές εἰσιν ἀνθρώπων, ἄλλος ἄλλο τι μέρος ἀπολαβόντες· ἐπεὶ μὴ πάντα τὸν αὐτὸν οἶόν τε, μηδὲ μιᾶς γλώσσης τὸ ἔργον, κὰν σφόδρα τις ἢ τῶν φιλοπονωτάτων καὶ φιλοτίμων· οἷς πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων εἰς εὐφημίαν, εἰ μὴ τῷ περιττὸς εἶναι δοκῶ τὰ οἰκεῖα θαυμάζων, ἐν μέγιστον

¹ În sensul de „acceptăm”.

² Lui Chesarie, care era el însuși învățat și iscusit în „cuvinte” (adică în cultura elină). Am folosit un termen arhaic pentru a păstra jocul de cuvinte din original.

³ Admirativ.

⁴ Pilde 10, 7.

cu dreptate), că pe cel plecat nu-l vom plânge mai mult decât este frumos (de vreme ce nici de la alții nu primim¹ așa ceva), nici nu-l vom lăuda peste măsură (măcar că dar cu osebite drag și cu totul potrivit este celui cuvântă-reț² cuvântul, și celui ce cu osebite a iubit cuvintele mele, lauda – și nu doar dar, ci și datorie decât toate datoriile mai cu dreptate), ci atâta cât să împlinim legea privitoare la acestea și plângând, și mirându-ne³ (că nici aceasta nu-i în afara filosofiei noastre, pentru că *pomenirea dreptilor cu laude*⁴, și *asupra mortului pogoară lacrimi și ca unul ce cumplit pătimește începe*⁵ *bocetul*⁶, zice Scriptura – ca să ne depărteze de nesimțire și de lipsa măsurii deopotrivă), în ceea ce urmează și neputința firii omenești o vom arăta, și de vrednicia sufletului vom aminti, și mângâierea datorată celor îndurerați o vom aduce, și vom strămuta în tristarea de la trup și de la cele vremelnice la cele duhovnicești și veșnice.

2. Pe părinții lui Chesarie – ca să încep de unde-i mai potrivit – îi știți cu toții, și virtutea [lor] și văzându-o, și auzindu-o, o râvniți, și vă mirați⁷ de ea, și o povestiți celor ce n-o cunosc (dacă vor fi fiind asemenea oameni), fiecare de altă parte [a povestirii] apucându-vă, fiindcă nu-i în stare de toate același, nici nu e lucru pentru o singură limbă, chiar dacă ar fi dintre cele tare iubitoare-de-osteneală și iubitoare-de-cinste; părinți căroră multe și mari fiindu-le cele de laudă (dacă nu par cuiva a întrece măsura lăudând cele ale mele), una este mai mare decât toate și cât se poate de însemnată: buna-cinstire de Dumnezeu;

⁵ Pogoară și începe trebuie înțelese ca imperative.

⁶ Sirah 38, 16.

⁷ V. mai sus nota 3.

ἀπάντων, καὶ ὡσπερ ἄλλο τι ἐπίσημόν ἐστιν, ἢ εὐσέβεια· τοὺς σεμνοὺς τούσδε λέγω καὶ πολιούς, καὶ οὐχ ἤττον δι' ἀρετὴν αἰδεσίμους ἢ διὰ γῆρας· ὧν τὰ μὲν σώματα χρόνῳ κέκμηκεν, αἱ ψυχὰι δὲ Θεῶν νεάζουσι.

Γ'. Πατὴρ μὲν ἐκ τῆς ἀγριελαίου καλῶς ἐγκεντρισθεὶς εἰς τὴν καλλιέλαιον, καὶ τοσοῦτον κοινωνήσας τῆς πιότητος, ὥστε καὶ ἄλλους ἐγκεντρίζειν πιστευθῆναι καὶ θεραπείαν ἐγχειρισθῆναι ψυχῶν, ὑψηλὸς ὑψηλῶς τοῦ λαοῦ τοῦδε προκαθεζόμενος, Ἀαρὼν τις δεύτερος ἢ Μωϋσῆς, Θεῶν πλησιάζειν ἤξιωμένος καὶ θείαν φωνὴν χορηγεῖν τοῖς ἄλλοις ἰσταμένοις πόρρωθεν, πρᾶος, ἀόργητος, γαληνὸς τὸ εἶδος, θερμὸς τὸ πνεῦμα, πολὺς τὸ φαινόμενον, πλουσιώτερος τὸ κρυπτόμενον. Τί ἂν ὑμῖν ἀναζωγραφοῖην τὸ γινωσκόμενον; Οὐδὲ γὰρ εἰ μακρὸν ἀποτεινοίμεν λόγον, εἴποιμεν ἂν τι τοσοῦτον ὅσον ἄξιον, καὶ ὅσον ἕκαστος συνεπίσταται τε καὶ ἀπαιτεῖ τὸν λόγον· καὶ βέλτιον ταῖς ὑπονοίαις συγχωρεῖν ἢ τῷ λόγῳ τὸ πολὺ περικόπτειν τοῦ θαύματος.

Δ'. Μήτηρ δὲ ἄνωθεν μὲν καὶ ἐκ προγόνων καθιερωμένη Θεῶν, καὶ κληρὸν ἀναγκαῖον οὐκ εἰς ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς κατάγουσα τὴν εὐσέβειαν, ἐξ ἀγίας ἀπαρχῆς ὄντως ἅγιον φύραμα· τοσοῦτον δὲ αὐτὸ αὐξήσασά τε καὶ πλεονάσασα, ὥστε ἤδη τισί, φθέγξομαι γὰρ, εἰ καὶ τολμηρὸς ὁ λόγος, μηδὲ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελειότητα ἑτέρου τινὸς ἢ ταύτης ἔργον γενέσθαι πιστευθῆναι τε καὶ ῥηθῆναι, καὶ (ὡ τοῦ θαύματος) ἄθλον εὐσεβείας δοθῆναι μείζονα καὶ τελεωτέραν εὐσέβειαν.

¹ V. *Romani* 11, 17.

² „Măreț cu ceea ce e vădit, și mai bogat cu ceea ce-i tănuit” – exemplu de *homoioteleuton*, alt procedeu stilistic îndrăgit de Grigorie.

³ Pe care le poate face fiecare despre ceea ce a fost trecut sub tăcere.

⁴ V. *Romani* 11, 16.

vorbesc de acești oameni cinstiți și încărunțiți și pentru virtute nu mai puțin vrednici de laudă decât pentru bătrânețe, ale căror trupuri sînt măcinate de vreme, dar ale căror suflete sînt tinere în Dumnezeu.

3. Tatăl, pe de o parte, din măslinul cel sălbatic bine fiind altoit în măslinul cel bun și de atâta grăsime împărtaşindu-se¹ încât și a-i altoi pe alții i s-a încredințat și slujirea sufletelor i s-a dat pe mână, înalt în chip înalt înainte-șezând norodului acestuia, un Aaron de-al doilea sau Moisi, de Dumnezeu a se apropia fiind învrednicit și dumnezeiesc glas a aduce celorlalți, carii stau departe, blând, nemânicos, senin la înfățișare, fierbinte cu duhul, măreț cu ceea ce e vădit, și mai bogat cu ceea ce-i tănuit². [Dar] ce să vă [mai] zugrăvesc ceea ce știți [și singuri]? Că nici de am întinde mult cuvântul nu am spune atâta cât s-ar cădea și atâta cât fiecare preabine știe și cât așteaptă de la cuvânt, și mai bine este a face loc presupunerilor³ decât a ciunti prin cuvânt mulțimea minun[ă]rii.

4. Maica, pe de alta, dintru început și din strămoși fiind afierosită lui Dumnezeu și drept moștenire de neapărată trebuință nu numai la sineși trăgând buna-cinstire, ci și la cei [născuți] din ea, din sfântă începătură cu adevărat sfântă frământătură⁴, atâta sporindu-o și înmulțindu-o⁵ încât unii (că o s-o zic, deși cutezător este cuvântul) au crezut – și au și zis – că și desăvârșirea bărbatului ei nu a fost lucru al altcuiva decât al ei și că – ce minune! – drept răsplată a bunei-cinstiri mai mare și mai desăvârșită bună-cinstire i s-a dat.

⁵ Se poate înțelege atât privitor la „moștenire”, cât și privitor la „frământătură” – deși în manuscrise este ubicuitară forma αὐτόν, αὐτό (ca în *PG* și în ediția Boulenger) reprezentând o intervenție a mauriștilor.

Φιλόπαιδες ἄμφω καὶ φιλόχριστοι, τὸ παραδοξότατον, μᾶλλον δὲ φιλόχριστοι πλέον ἢ φιλόπαιδες. Οἷς γε καὶ τῶν τέκνων μία τις ἀπόλαυσις ἦν, τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καὶ γνωρίζεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ εἰς εὐπαιδίας ὄρος, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον οἰκείωσις. Εὐσπλαγχοὶ, συμπαθεῖς, ἀρπάζοντες τὰ πολλὰ σητῶν καὶ ληστῶν καὶ τοῦ κοσμοκράτορος, ἐκ τῆς παρούκίας εἰς τὴν κατοικίαν μετασκευαζόμενοι, καὶ κληρὸν μέγιστον τοῖς παισὶ τὴν ἐκεῖθεν λαμπρότητα θησαυρίζοντες. Οὕτω τοὶ καὶ εἰς λιπαρὸν ἔφθασαν γῆρας, ὁμότιμοι καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ πλήρεις ἡμερῶν τῶν τε μενουσῶν ὁμοίως καὶ τῶν λυομένων, παρὰ τοσοῦτον ἐκάτερος οὐκ ἔχων τὰ πρῶτα τῶν ἐπὶ γῆς παρ' ὅσον ὑπ' ἀλλήλων εἰς τὸ πρῶτεῖον ἐκωλύοντο· καὶ πάσης εὐδαιμονίας μέτρον ἐπλήρωσαν, πλὴν τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς ἂν οἰηθεῖ τις, εἴτε δοκιμασίας χρῆ λέγειν, εἴτε οἰκονομίας. Ἡ δὲ ἐστίν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τὸν σφαλερώτερον τῶν παιδῶν δι' ἡλικίαν προπέμψαντες, οὕτως ἤδη καταλῦσαι τὸν βίον ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ πρὸς τὰ ἄνω πανοικεσίᾳ μετατεθῆναι.

Ε'. Καὶ ταῦτα διήλθον, οὐ τούτους ἐγκωμιάσαι βουλόμενος, οὐδὲ ἀγνοῶν ὅτι μόλις ἂν τις τῆς ἀξίας ἐφίκοιτο, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν λόγου τὸν τούτων ἔπαινον ἐνστησάμενος·

¹ V. *Matei* 10, 37.

² Adică a și purta odraslele numele lui Hristos, a și purta trăsăturile Lui, după ele putând fi recunoscute.

³ În limbaj modern „definiția”.

⁴ Termenul οἰκείωσις – ce revine adeseori în gândirea Părinților capadocieni – desemnează faptul de a deveni „casnic” al lui Dumnezeu, de a I se împotriva; opusul său este ἀλλοτριώσις („înstrăinarea”).

⁵ V. *I Petru* 3, 8. ⁶ V. *Matei* 6, 19-20. ⁷ V. *Efeseni* 6, 12.

⁸ Expresie homerică (v. *Odiseea* IV, 209; XI, 135; XIX, 367; XXIII, 282) și pindarică (v. *Nemeana* 7, 99). Aceeași expresie o folosește cu privire la mama sa Nysseanul (v. *Viața sfintei Macrina* 13). Nu întâmplător este faptul că un profesor de oratorie ca pseudo-Dionysie din Halicarnás recomandă

Iubitori-de-odrasle amândoi și iubitori-de-Hristos, și – lucru care e cum nu se poate mai uimitor – mai mult iubitori-de-Hristos decât iubitori-de-odrasle¹, căroră și bucuria de odrasle una [le] era – de la Hristos și a se cunoaște, și a se numi [ele]² –, și hotarul³ creșterii de odrasle bune le era tot unul – virtutea și apropierea⁴ de Ceea ce e mai bun; îndurați, împreună-pătimitori⁵, răpind cele multe ale moliilor și ale furilor⁶ și ale stăpânitorului lumii⁷, din pribegie acasă mutându-se și drept moștenire preamare învistierindu-le odraslelor strălucirea cea de acolo. Astfel, dar, și la *grasă bătrânețe*⁸ ajuns-au, de-o-cinste și cu virtutea, și cu vârsta, și plini de zile⁹ – de cele rămase ca și de cele duse –, fiecare din ei fiind lipsit de întâietatea în cele de pe pământ [doar] întru cât unul era întrecut în întâietate de celălalt¹⁰, și măsura a toată bunăstarea o au plinit, fără numai a acestei de pe urmă ori încercări (cum ar putea socoti cineva că trebuie spus), ori iconomii: iar aceasta este – zic eu – ca trimițându-l înainte pe cel ce din pricina vârstei era între odraslele lor cea mai supusă alunecării, în nealunecare să-și sfârșească [ei] de acum viața și la cele de sus să se strămute cu toată casa.

5. Și am înșirat acestea nu pe ei vrând a-i lăuda, nici fiind în necunoștință de faptul că și punând cineva lauda lor pricină¹¹ a întreg cuvântul abia le-ar putea atinge

folosirea ei în capitolul 6 din *Ars rhetorica*, dedicat tocmai discursurilor funebre.

⁹ Expresiei homerice dinainte i se alătură acum una biblică (v., în contextul murtării din această viață, *Facere* 25, 8 cu privire la Avraam; *Facere* 35, 29 cu privire la Isaac; *I Paralipomene* 29, 28 cu privire la David; *Iov* 42, 17 cu privire la Iov).

¹⁰ Altfel spus, cu fiecare dintre ei putând rivaliza pentru această întâietate doar însuși tovarășul său de viață.

¹¹ În sensul de „subiect”, „temă”.